

УДК 373.3.013:[37.013.77:351.862.2]

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.5>

Наталія НАУМЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61168

ORCID: 0000-0003-0658-1769

Бібліографічний опис статті: Науменко, Н. (2024). Безпекоорієнтоване освітнє середовище як психолого-педагогічна проблема в контексті початкової освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.5>

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА В КОНТЕКСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто категоріальну сутність безпекоорієнтованого освітнього середовища в контексті початкової освіти. Зазначено, що сучасні кризові ситуації, пов'язані з соціально-економічними негараздами, щоденними стресами і нездоровими звичками, викликані антропогенними впливами загрозливого характеру, вимагають суттєвого перегляду питань безпеки людини на індивідуальному та глобальному рівні. Наголошено на тому, що освіта є ключовим механізмом формування у підростаючого покоління свідомого ставлення до життя і здоров'я, що визначає основу безпеки та забезпечує їхнє прагнення і здатність долати наявні загрози та запобігати новим викликам. Досліджено характерологічні особливості безпекоорієнтованого освітнього середовища початкової школи через аналіз понять «простір», «середовище» та «освітнє середовище». Визначено, що середовище в якому перебуває людина, має суттєвий вплив на її розвиток і формування як особистості. Освітнє середовище включає психосоціальний, дидактичний і просторово-предметний аспекти, які утворюють певну систему впливів і умов для формування творчої особистості, можливостей для її вільного розвитку, сприяють ефективній міжособистісній комунікації в освітньому процесі, забезпечують комфортні умови для навчання в освітньому закладі та за його межами. Наголошено, що метою організації безпекоорієнтованого освітнього середовища у початковій школі є створення умов, що мають забезпечити психологічну безпеку, комфорт, сприяти збереженню фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я учасників освітнього процесу, надати можливості для саморозвитку особистості, розкрити її фізичного, емоційного, особистісного, пізнавального, духовно-морального потенціалу; забезпечити емоційну рівновагу та забезпечити сприятливий режим, ритм і темп життєдіяльності. Визначено, що безпечним вважається те середовище, в якому можна передбачати, виявляти, управляти та усувати різні види небезпек і ризиків, що можуть негативно вплинути на визначені критерії якісної освіти.

Ключові слова: безпекоорієнтоване освітнє середовище, середовище, освітнє середовище, початкова освіта, освітні ризики

Nataliia NAUMENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Human Health, Rehabilitation and Special Psychology, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda, Valentynivska str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61168

ORCID: 0000-0003-0658-1769

To cite this article: Naumenko, N. (2024). Bezpekooriientovane osvitnie sere dov yshche yak psykhologo-pedahohichna problema v konteksti pochatkovoї osvity [Safety-oriented educational environment as a psychological and pedagogical problem in the context of primary education]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.5>

SAFETY-ORIENTED EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM IN THE CONTEXT OF PRIMARY EDUCATION

The article deals with the categorical essence of a safety-oriented educational environment in the context of primary education. It is noted that modern crisis situations related to socio-economic problems, daily stresses and unhealthy habits caused by anthropogenic threatening influences require a significant revision of human safety issues at the individual and global levels. It is emphasized that education is a key mechanism for the formation of a conscious attitude to life and health

in the younger generation, which determines the basis of safety and ensures their desire and ability to overcome existing threats and prevent new challenges. The characteristic features of the safety-oriented educational environment of primary school are studied through the analysis of the concepts of "space", "environment" and "educational environment". It is determined that the environment in which a person lives has a significant impact on his or her development and formation as a person. The educational environment includes psychosocial, didactic and spatial-subjective aspects, which form a certain system of influences and conditions for the formation of a creative personality, opportunities for its free development, promote effective interpersonal communication in the educational process, provide comfortable conditions for learning in an educational institution and beyond. It is emphasized that the purpose of organizing a safety-oriented educational environment in primary school is to create conditions that should ensure psychological safety, comfort, promote the preservation of physical, mental, social and spiritual health of participants in the educational process, provide opportunities for self-development of the individual, reveal his or her physical, emotional, personal, cognitive, spiritual and moral potential; ensure emotional balance and provide a favorable mode, rhythm and pace of life. It has been determined that a safe environment is one in which it is possible to anticipate, identify, manage and eliminate various types of hazards and risks that may adversely affect the defined criteria of quality education.

Key words: *safety-oriented educational environment, environment, educational environment, primary education, educational risks.*

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства відзначається глобальним поширенням кризових явищ і загроз. Ці кризи викликані антропогенним забрудненням довкілля, загрозливими впливами інформації, технологій, екології, епідемій та воєнних конфліктів. Поряд з цим суспільство також стикається з несприятливими соціально-економічними умовами, стресами та нездоровими звичками. Збільшення ролі людини у забезпеченні безпеки на всіх рівнях – від індивідуального до глобального – стає ключовим завданням сьогодення. Проте, рівень культури безпеки залишається низьким, незважаючи на те, що здоров'я людини є основою безпеки.

Освіта, як соціальний інститут, виступає ключовим механізмом формування у підростаючого покоління свідомого та відповідального ставлення до проблем безпеки. Стратегічні цілі освіти тісно пов'язані із забезпеченням національної безпеки, що окреслені в Конституції України, згідно якого встановлюються основні засади державної політики, що спрямовані на захист національних інтересів і гарантування безпеки людини, держави і суспільства в цілому від зовнішніх і внутрішніх небезпек у всіх сферах життєдіяльності. Військова агресія з боку російської федерації призвела до суттєвих змін у всіх сферах життя України. Стала нагальною потреба в регулюванні та забезпеченні стабільності суспільних відносин, пов'язаних з відстоюванням національного суверенітету, а також захист особистої безпеки громадян України.

Освіта відіграє ключову роль у створенні безпечного майбутнього для суспільства шляхом формування в учнів функціональної грамотності з питань безпеки, що забезпечує їхнє

прагнення і здатність долати наявні загрози та запобігати новим викликам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд категорії «безпекоорієнтоване освітнє середовище» у контексті початкової освіти, вимагає конструктивного аналізу та розкриття дефініцій «середовище» та «освітнє середовище», що набуває значення у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, оскільки сприяє формуванню у них умінь та навичок проєктування навчального оточення, що забезпечує умови для розвитку у молодших школярів здоров'язбережувальної поведінки та культури безпеки та є основою для безпечної і продуктивної поведінки в умовах освітнього закладу.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «середовище» як певну сукупність умов, в яких відбувається життєдіяльність організму (Busel, 2005). Словник С. Ожегова категорію «середовище» характеризує як природне і соціальне оточення людини, що сприяє її розвитку (Lobach, 2014).

Аналіз наукових розвідок стосовно поняття «середовище» вказує на його спорідненість з категоріями «простір», «оточення», «умови» (Makohon, 2006). Проте, Ю. Драгнєв наголошує, що поняття «простір» і «середовище» є близькими, заперечуючи їх синонімічність. На думку науковця, простір, існуючи без людини, є більш ширшим поняттям по відношенню до середовища і може включати в себе декілька середовищ різного порядку, що характеризуються умовами, які неминуче забезпечують розвиток людини (Drahniev, 2011).

Натомість, Ю. Бойчук, І. Щербак вказують на те, що простір, будучи самоорганізованим

або спеціально організованим, неабияк впливає на розміщені в ньому об'єкти, регулюючи людську поведінку відповідно до встановлених цілей (Voichuk, 2015). Науковці наголошують на тому, що простір, як організована система, може зазнати руйнувань за умов наявності суперечностей з середовищем (оточенням) в наслідок не врахування соціокультурного і природного аспекту розвитку особистості.

Цінними є дослідження Г. Парсона про взаємозв'язок простору, як організованої системи, і середовища, як оточення. Науковець зазначає про необхідність врахування потреб системи, що впливають на формування середовища – адаптація до умов середовища, визначення етапності досягнення цілей та необхідних для цього ресурсів, координація та єдність елементів системи та середовища для побудови їх взаємодії (Makohon, 2006).

В свою чергу Н. Гонтаровська тлумачить поняття «середовище» через розуміння «простору» як певну данність, виокремлюючи фізичний, біологічний і соціальний простір, відповідно, наголошуючи на його прямий взаємозв'язок з фізичним, біологічним і соціальним середовищем (Hontarovska, 2007). Схожої думки дотримується Л. Карпова, розглядаючи теоретико-методичні засади створення середовища. Дослідниця виокремлює чотири його підсистеми – природне середовище, як наявний стан атмосфери, води, живих організмів, клімату тощо; середовище «другої природи», як природне середовище, що зазнало впливу людини – дороги, зелені насадження, свійські тварини, культурні рослини тощо; середовище «третьої природи», як світ, створений людиною, – транспорт, робочий і життєвий простір, технологічні та архітектурні об'єкти; соціальне середовище, що поєднує в собі три попередні середовища та впливає на якість життя. На думку Л. Карпової, саме соціальне середовище сприяє перетворенню людини, як біологічного індивіда, на соціального суб'єкта і є одним із факторів соціалізації особистості (Karпова, 2019).

Тож, оптимальним середовищем, як зазначає М. Черноушек, є таке середовище, що є відкритою системою і може змінюватися відповідно до потреб суб'єкта. При чому простір, в якому функціонує середовище, має не тільки впливати на суб'єктів, але й піддаватися впливам (Iaroshynska, 2013).

Слушними є дослідження Л. Виготського про взаємодію людини та середовища. Науковець стверджував, що пристосування людини до середовища лежить через її поведінку, тому як, перебуваючи в соціальному оточенні, вона знаходиться в постійному тісному контакті з природою. Відповідно, зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на поведінку людини, відображаються в її мотивах, прагненнях і думках та визначають характер подій (Taskina, 2009).

Ця точка зору дійсно цікава і відображає ключову роль середовища у формуванні особистості. Ідея полягає в тому, що середовище, в якому знаходиться людина, має суттєвий вплив на її розвиток та формування як особистості. Зміни в середовищі можуть викликати зміни в переконаннях, цінностях, навичках та уявленнях особистості. Важливо розуміти, що природне середовище може надати специфічні можливості для розвитку, що можуть бути важливими для психічного та фізичного здоров'я. Воно може стимулювати творчість, самостійність, сприяти відчуттю зв'язку з природою та іншими людьми. Проте, варто також врахувати, що і штучно створене середовище може мати свої переваги, такі як контрольованість, можливість створення спеціальних умов для навчання чи творчості. Отже, можливо, оптимальним підходом є збалансоване використання як природних, так і штучних середовищ з урахуванням їх специфічних можливостей та потреб особистості.

Досліджуючи категорію «освітнє середовище» в науково-педагогічній літературі, можна визначити його об'єктивні та суб'єктивні характеристики. Так, Н. Овчар зазначає, що суб'єктивно освітнє середовище являє собою систему впливів, умов і можливостей для гармонійного формування особистості, що зосереджені в соціальному та просторово-предметному оточенні; натомість, об'єктивно освітнє середовище являє собою сукупність зовнішніх умов та соціальних об'єктів, що є необхідними для ефективного функціонування системи освіти (Ovchar, 2020).

Організація освітнього середовища, на думку Т. Плачинди, передбачає врахування його просторово-часових характеристик: універсальні властивості часу (тривалість, неповторюваність, незворотність) та загальні властивості про-

сторю (протяжність, співбуття та співіснування явищ і процесів), що, в свою чергу, зумовлюють на одному рівні врахування цілей навчання, його зміст, технології та взаємодію учасників освітнього процесу, а на іншому – міжособистісне групове спілкування в учнівському середовищі та соціумі (Plachynda, 2019).

Таким чином, освітнє середовище являє собою трикомпонентну категорію, що включає психосоціальний, дидактичний і просторово-предметний аспекти, які утворюють певну систему впливів і умов для формування творчої особистості, можливостей для її вільного розвитку, сприяють ефективній міжособистісній комунікації в освітньому процесі, забезпечують комфортні умови для навчання в освітньому закладі та за його межами.

Метою статті є дослідження категоріальної сутності безпекоорієнтованого освітнього середовища в контексті початкової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в початковій ланці освіти обумовлена появою сучасних освітніх ризиків і загроз, що чинять негативний вплив на здоров'я та психоемоційне благополуччя підростаючого покоління. Освітня галузь, як один із ключових соціальних інститутів, підлягає значному впливу трансформацій, що відбуваються у суспільстві в контексті соціально-філософських парадигм. Цей вплив проявляється у впровадженні інноваційних принципів та підходів у функціонуванні освітньої системи.

Мета освіти в контексті безпеки життєдіяльності полягає у підготовці підростаючого покоління до ефективного функціонування в мінливому суспільному просторі. Тому зміст освіти визначається відповідно до об'єктивних (стрімке техногенне і психогенне навантаження на дитину, збільшення рівня небезпек в умовах сьогодення) і суб'єктивних (система державної підтримки безпеки людини) чинників, що можуть впливати на фізичне, психічне, соціальне і духовне благополуччя учасників освітнього процесу.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з питання збереження здоров'я підростаючого покоління дозволив виділити освітні ризики, що в умовах освітнього закладу несуть загрозу ефективній життєдіяльності учнів та вказують на необхідність вдосконалення педагогічної

практики та організації навчального процесу. Зокрема, важливо застосовувати стресостійкі педагогічні стратегії з метою ефективного впливу на учнів у стресових ситуаціях, адаптувати методи навчання до вікових та функціональних можливостей учнів, уникати передчасного початку систематичного навчання та забезпечувати дотримання фізіологічних та гігієнічних вимог до організації освітнього середовища. Крім того, важливо підвищувати функціональну грамотність педагогів та батьків у питаннях забезпечення безпеки, збереження та зміцнення здоров'я дітей, зміцнювати служби шкільного лікарського контролю та вдосконалювати систему фізичного виховання, авторитарний стиль взаємин між вчителем та учнями у початковій школі слід замінити на партнерський на засадах підтримки і довіри та сприяти формуванню цінності здоров'я і здорового способу життя.

Безумовно, не врахування зазначених підходів до організації освітнього середовища є небезпечним для учнів початкової школи, що може призвести до хронічного відчуття страху, невпевненості у власних силах, виникнення психічних розладів, стійкого стомлення, неврозів, психосоматичних захворювань, уповільненню соціально-психологічної адаптації. Важливо відмітити, що негативний вплив освітніх ризиків на здоров'я молодших школярів надзвичайно значимий, тому як молодший шкільний вік є періодом найбільш інтенсивного фізичного та психічного розвитку дитини. Тому освітня діяльність молодших школярів має відбуватися в умовах, сприятливих для збереження та зміцнення їхнього здоров'я, забезпечуючи безпеку, що можна досягти за допомогою застосування здоров'язбережувальних освітніх технологій.

Закони України «Про освіту», «Про охорону праці» (Zakon Ukrainy Pro osvitu, 2024; Zakon Ukrainy Pro okhoronu pratsi, 2023) регламентують необхідність створення єдиної системи з охорони праці, а також обов'язки керівників та посадових осіб щодо забезпечення здорових і безпечних умов навчально-виховного процесу, запобігання травматизму його учасників.

Поява сучасних загроз (воєнна агресія росії, соціально-економічні негаразди, стреси, інформатизація суспільства, екологічні катастрофи, епідемії тощо) сприяли ухваленню у 2023 році «Кон-

цепції безпеки закладів освіти», що окреслює комплексне бачення організації безпечного освітнього середовища в освітніх закладах та створення необхідних безпечних умов для навчання і викладання на засадах рівності та партнерства. Концепцією передбачено впровадження попереджувальних заходів з метою недопущення правопорушень в освітньому просторі та створення умов для сприяння емоційного та психологічного благополуччя всіх учасників освітнього процесу. Серед іншого, необхідність створення безпекоорієнтованого освітнього середовища передбачає формування компетентностей безпеки, що можливо забезпечити шляхом «...організації системного навчання учасників освітнього процесу діям в умовах надзвичайних ситуацій; перегляду та актуалізації освітніх програм з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та домедичної допомоги, прав, свобод та обов'язків громадянина, впровадження соціально-емоційного навчання та здійснення інтеграції знань про психічне здоров'я в освітній процес та освітню діяльність; запровадження в освітній процес закладів освіти програм, спрямованих на формування у здобувачів освіти правової поведінки, запобігання конфліктам та правопорушенням, здобуття навичок щодо безпечної поведінки в Інтернеті; запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації, рівня обізнаності та підготовки педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників закладів освіти з безпекових питань, питань базових психологічних втручань, основ психологічної самопомоги і прав, свобод та обов'язків громадянина...» (Kontseptsiya bezpeky zakladiv osvity, 2023).

Так, Н. Стучинська, І. Новікова, досліджуючи критерії якості безпекоорієнтованого освітнього середовища, звертають увагу на необхідність створення умов, що мають забезпечити психологічну безпеку, комфорт та сприяти збереженню здоров'я учасників освітнього процесу. Такими умовами, на думку науковців, є надання можливостей для саморозвитку особистості, розкриття її фізичного, емоційного, особистісного, пізнавального, духовно-морального потенціалу; збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я особистості; забезпечення емоційної рівноваги та встановлення сприятливого режиму, ритму і темпу життєдіяльності (Stuchynska, 2016).

Згідно з думкою дослідниць, безпечним вважається те середовище, в якому можна перед-

бачати, виявляти, управляти та усувати різні види небезпек і ризиків, що можуть негативно вплинути на визначені критерії якісної освіти.

Т. Цюман та Н. Бойчук вважають, що для забезпечення дієвої системи освіти важливим є створення документу закладу освіти під назвою «Кодекс безпечного освітнього середовища», в якому мають бути визначені принципи безпекоорієнтованого освітнього середовища, включаючи наступне: принцип домінування життя людини як головної цінності, що передбачає створення моделі мінімальної безпеки для захисту життя дітей та дорослих і максимальне зменшення ризиків, що можуть їм загрожувати; принцип регіональної специфіки, що передбачає врахування конкретних небезпек та можливих надзвичайних ситуацій певного регіону під час організації системи безпеки освітнього середовища; принцип комплексності оцінки небезпек і ризиків, який полягає в розробці методики оцінки різних педагогічних та освітніх ризиків на основі комплексного підходу; принцип міні-макса, що ставить за мету досягнення максимальної ефективності безпеки при мінімальних ресурсах; принцип максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища та школи в цілому (Tsiuman, 2018).

В свою чергу, К. Варивода визначила ряд принципів створення психологічно безпечного освітнього середовища, серед яких варто виділити: принцип опори на розвивальну освіту, що ґрунтується на партнерській взаємодії учасників освітнього процесу та підкреслює важливість співпраці між учнями, вчителями та іншими учасниками освітнього процесу з метою створення стимулюючого та підтримуючого середовища для розвитку кожної особистості; принцип психологічного захисту особистості передбачає створення умов, спрямованих на захист психологічного благополуччя кожного учня та включає в себе уважне врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного учня, а також використання методів і прийомів, спрямованих на підтримку психічного здоров'я; принцип формування соціально-психологічної умілості на основі формування життєвої компетентності, що вказує на необхідність надання учням можливостей для розвитку різноманітних навичок і вмій, які допоможуть їм вирішувати соціальні та психологічні завдання в різних життєвих ситуаціях (Varyvoda, 2017).

З розглянутого вище випливає, що ефективність безпекоорієнтованого освітнього середовища в закладах освіти значною мірою залежить від рівня соціально-психологічної адаптації суб'єктів освітньої діяльності до такого середовища. Заходи, спрямовані на соціально-психологічну адаптацію до конкретного освітнього та соціального середовища, можуть допомогти зменшити нервозність і напруженість, тим самим знижуючи ризики для здоров'я учнів. Наукові дослідження підтверджують, що здоров'я людини і оточуюче її середовище нерозривно пов'язані у своєму функціонуванні. Фізичне, психічне, соціальне і духовне благополуччя людини визначається умовами, в яких вона існує. Отже, нездорове середовище може спричинити розвиток нездорової особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, організація безпекоорієнтованого освітнього середовища в початковій школі вимагає від всіх учасників освітнього процесу систематичних і безперервних дій, що мають бути спрямовані на формування їхньої безпечної поведінки, умінь реагувати на нові виклики

сьогодення, пошук нових можливостей та ресурсів, генерацію нових ідей і правил. Безпекоорієнтоване освітнє середовище має спонукати об'єктів освітньої діяльності до мислення, що в подальшому забезпечує перегляд особистої поведінки та досвіду задля пристосування до нових умов сучасних реалій та забезпечення відповідного рівня освітньої безпеки. Урахування безпечних умов життєдіяльності в освітньому середовищі змінює саме середовище, тим самим змінюючи людину, тому заходи та діяльність учасників освітнього процесу повинні постійно піддаватися коригуванню у разі потреби для забезпечення їхньої максимально безпечної поведінки у ситуаціях, що можуть завдати шкоди життю і здоров'ю.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз проблеми. Ґрунтовного дослідження потребують питання, пов'язані з вивченням та апробацією теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойчук Ю. Д., Щербак І. М. Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до створення еколого-орієнтованого освітнього середовища : [монографія]. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. С. 7.
2. Варивода К. С. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1 (49.1). С. 17–20. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/9.1/5.pdf>
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
4. Гонтаровська Н. Проблема створення освітнього середовища в педагогічній теорії та практиці. *Імідж сучасного педагога*. 2007. № 1. С. 15.
5. Драгнев Ю. В. Інформаційно-навчальне середовище як чинник професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. № 1. С. 94–99.
6. Карпова Л. Теоретико-методичні засади створення освітньорозвивального середовища в спеціалізованих закладах середньої освіти для обдарованих дітей : дис. ... докт. пед. наук. : 13.00.01. Харків, 2019. С. 61.
7. Концепція безпеки закладів освіти : [7 квіт. 2023 р. на засіданні уряду ухвалено концепцію безпеки закладів освіти]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-konceptsiyu-bezpeki-zakladiv-osviti>
8. Лобач Н. Освітнє середовище як засіб формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів. *Наукові записки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 5, ч. 1. С. 43. (Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти). URL: <https://core.ac.uk/reader/228636360>
9. Макогон О. Е. Організаційно-педагогічні умови створення сприятливого навчально-виховного середовища у загальноосвітньому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.01. Харків, 2006. С. 10.
10. Овчар Н. Сенсорна інтерактивна дошка в освітньому середовищі НУШ. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: О. М. Іонова (голов. ред.) та ін.]. Харків : ХНПУ, 2020. Вип. 49. С. 58. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/3360>
11. Плачинда Т. Особливості організації освітнього середовища ЗВО авіаційного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 6 (90). С. 124.
12. Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти : наказ М-ва освіти і науки України № 1669 від 26.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#n15>
13. Про освіту : Закон України № 2145-VIII : із змінами, внесеними згідно із Законами ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

14. Про охорону праці : Закон України № 2694-ХІІ : із змінами, внесеними згідно із Законами ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

15. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 07 квіт. 2023 р. № 301-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301>

16. Таскіна Н. Проблема середовища в педагогічній спадщині Л. С. Виготського та Л. П. Буєвої. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2009. Вип. 5 (58). С. 353. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/5/70.pdf>

17. Стучинська Н., Новікова І. Проектування сучасного освітнього середовища на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. 2016. Вип. 10 (2). С. 144. (Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10\(2\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10(2)_36).

18. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. ; Укр. фонд «Благополуччя дітей». Київ, 2018. С. 12. URL: https://drive.google.com/file/d/1Kq8NHZhq3-nv_MGDEZivNHGybPa31YI/view?usp=sharing

19. Ярошинська О. О. Категорія «середовище» та міждисциплінарний підхід у представленні моделей середовища. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. [Крим. гуман. ун-ту]. 2013. Вип. 40 (2). С. 9. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40(2)_9)

REFERENCES:

1. Boichuk Yu. D., Shcherbak I. M. (2015) Teoretyko-metodychni aspekty pidhotovky maibutnikh uchyteliv pryrodnychkh spetsialnosti do stvorennia ekolooho-orientovanoho osvitnoho seredovyscha : [monohrafiia]. Kharkiv : KhNPU im. H. S. Skovorody, S. 7. (in Ukraine)

2. Varyvoda K. S. (2017) Psykholoho-pedahohichni aspekty pidhotovky maibutnikh vchyteliv do stvorennia psykholohichno bezpechnoho osvitnoho seredovyscha. *Molodyi vchenyi*. № 9.1 (49.1). S. 17–20. (in Ukraine)

3. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2005) : 250000 / [uklad. i holov. red. V. T. Busel]. Kyiv ; Irpin : Perun, 1728 s. (in Ukraine)

4. Hontarovska N. (2007) Problema stvorennia osvitnoho seredovyscha v pedahohichnii teorii ta praktytsi. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. № 1. S. 15. (in Ukraine)

5. Drahnev Yu. V. (2011) Informatsiino-navchalne seredovysche yak chynnyk profesiinoho rozvytku maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury v umovakh informatsiino-osvitnoho prostoru. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoy osvity*. № 1. S. 94–99. (in Ukraine)

6. Karpova L. (2019) Teoretyko-metodychni zasady stvorennia osvitnorozvyvalnoho seredovyscha v spetsializovanykh zakladakh serednoi osvity dlia obdarovanykh ditei : dys. ... dokt. ped. nauk. : 13.00.01. Kharkiv, S. 61. (in Ukraine)

7. Kontseptsiia bezpeky zakladiv osvity (2023) : [7 kvit. 2023 r. na zasidanni uriadu ukhvaleno kontseptsiuu bezpeky zakladiv osvity]. (in Ukraine)

8. Lobach N. (2014) Osvitnie seredovysche yak zasib formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti studentiv. *Naukovi zapysky. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka*, Vyp. 5, ch. 1. S. 43. (Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity). (in Ukraine)

9. Makohon O. E. (2006) Orhanizatsiino-pedahohichni umovy stvorennia spriyatlyvoho navchalno-vykhovnoho seredovyscha u zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi : dys. ... kand. ped. nauk. : 13.00.01. Kharkiv, C. 10. (in Ukraine)

10. Ovchar N. (2020) Sensorna interaktyvna doshka v osvitnomu seredovyschi NUSh. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia* : zb. nauk. pr. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody ; [redkol.: O. M. Ionova (holov. red.) ta in.]. Kharkiv : KhNPU, Vyp. 49. S. 58. (in Ukraine)

11. Plachynda T. (2019) Osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho seredovyscha ZVO aviatsiinoho profilii. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 6 (90). S. 124. (in Ukraine)

12. Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z okhorony pratsi ta bezpeky zhyttiediialnosti uchasnykiv osvitnoho protsesu v ustanovakh i zakladakh osvity (2017) : nakaz M-va osvity i nauky Ukrainy № 1669 vid 26.12.2017. (in Ukraine)

13. Pro osvitu : Zakon Ukrainy № 2145-VIII (2024) : iz zminamy, vneseny my zghidno iz Zakonamy ... (in Ukraine)

14. Pro okhoronu pratsi : Zakon Ukrainy № 2694-KhII (2023) : iz zminamy, vneseny my zghidno iz Zakonamy ... (in Ukraine)

15. Pro skhvalennia Kontseptsii bezpeky zakladiv osvity (2023) : rozporiadzh. Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07 kvit. 2023 r. № 301-r. (in Ukraine)

16. Taskina N. (2009) Problema seredovyscha v pedahohichnii spadshchyni L. S. Vyhotskoho ta L. P. Buievoi. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh* : zb. nauk. pr. / [redkol.: T. I. Sushchenko (holov. red.) ta in.]. Zaporizhzhia, Vyp. 5 (58). S. 353. (in Ukraine)

17. Stuchynska N., Novikova I. (2016) Proektuvannia suchasnoho osvitnoho seredovyscha na zasadakh osobystisno orientovanoho ta kompetentnisnoho pidkhodiv. *Naukovi zapysky [Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]*. Vyp. 10 (2). S. 144. (Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity). (in Ukraine)

18. Tsiunan T. P., Boichuk N. I. (2018) Kodeks bezpechnoho osvitnoho seredovyscha : metod. posib. / za zah. red. Tsiunan T. P. ; Ukr. fond «Blahopoluchchia ditei». Kyiv, S. 12. (in Ukraine)

19. Iaroshynska O. O. (2013) Katehoriia «seredovysche» ta mizhdystyplinarnykh pidkhid u predstavleni modelei seredovyscha. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia* : zb. nauk. pr. [Krym. human. un-tu]. Vyp. 40 (2). S. 9. (in Ukraine)